Y E R D U Y G U S U

Seamus Heaney

Bir yeri tanımanın, onu sevgiyle yaşatmanın iki yolu var bence; birbirini tamamlayabilen ama aynı ölçüde uzlaşmaz da olabilecek iki yol. Birinin okuma yazmayla ilgisi yok; yaşanmış, bilinç dışı. Diğeri ise okuyup yazarak edinilmiş; öğrenilmiş, bilinçli. Edebi duyarlıkta bu ikisi, bilinçli ve bilinç dışı bir gerilim içinde birlikte var olur çoğu zaman. İşte burada bu gerilimi, bu gerilimin ürettiği şiiri tartışmak istiyorum. Farklı İrlanda duygularının, Kuzey İrlanda ve üzerinde yaşadığımız adanın *belirli yerleriyle ilgili* duygunun son yüzyıl içinde şairleri nasıl etkilediğini ele almak istiyorum.*

Kuşkusuz bu araştırmayı çok daha öncesine götürebilirdim. Çünkü İrlanda şiirinde yer adlarının özgün anlamlarının anlatıldığı, bir tür mitolojik etimoloji oluşturan şiir ve öykülerden oluşmuş koca bir tür var: *Dinnseanchas.* Erken dönemin ürünü olan *Tain bo Cualigne* (Cooley Boğası Destanı) gibi bir epik şiir, Connacht orduları Cruachan'dan Calingford'a doğru yol alırken meydana gelen çeşitli olaylar ile bildiğimiz yer adları ya da en azından Gael geçmişte bilinen yer adları arasında bağ kurarken birçok *dinnseanchas* örneğine yer verir. Louth ilindeki Ardee kasabası örneğin. İrlanda dilinde Ardee, Ferdia'nın Sığ Suları demektir; gençliklerinde silah arkadaşı olan Cuchullain ve Ferdia'nın gündüz göğüs göğüse çarpışıp gece birbirlerinin yaralarına baktıkları, nihayet Cuchullainn'ın büyülü kılıcı *gae bolga*'yla Ferdia'yı öldürdüğü yer burasıydı, Fane Irmağının geçit verdiği bu sığ sular. İrlanda dilinin *lingua franca* olduğu yıllarda herkesin gayet iyi bildiği bir öyküydü bu; günümüzde de Ulster çevriminin en iyi bilinen, en çok sevilen efsanelerinden biridir.** Böylece yer adı Ardee, efsanevi ve yerel olanla özlü bir biçimde bütünleşmiştir.

Bugün Ardee hakkında bunları biliyor olmak için bir parça okumuş yazmış olmak gerekir. Adın ram anlamını anlamak, topografik bilgiyi ona yükle-

* Bu yazı, Heaney'nin Ocak 1977'de Ulster Müzesi'nde yaptığı konuşmanın metnidir. Buraya, *Preoccupations: Selected Prose 1968-1978* (The Noonday Press, 7. basım, 1995) adlı deneme kitabından alınarak çevrilmiştir. (ç.n.)

** *Lingua franca*: Farklı diller konuşan toplulukların birbiriyle anlaşmak için kullandığı dil; *Ulster çevrimi*: İrlanda'nın kuzeydoğusunda yaşayan Ulsterlilerin kahramanlıklarını anlatan efsane ve öyküler dizisi. (ç.n.)

nen insani anlamlarla zenginleştirebilmek için altta yatan Gael efsanesine başvurmamız gerekir. İrlanda manzarasının tamamı, John Montague'nün deyişiyle, okuma becerisini kaybettiğimiz bir el yazmasıdır. Turist olarak Donegal ya da Connemara ya da Kerry'ye gittiğimizde, çevremize en iyi ihtimalle estetik bir gözle bakar, gördüklerimizin resimlerdeki kadar güzel olduğuyla kendimizi avutur ya da hiçbir şeyin bozulmamış olduğuna seviniriz. Ama içimizde hissettiğimiz bir yer bilgisi, bir mucize ya da bir gelenek duygusu yoktur pek. Tory Adası, Knocknarea, Slieve Patrick: Bütün bu yerler eski kültürün çağrışımlarıyla doludur, ama eski kültür bize bir şey ifade etmediği sürece, manzaranın öğeleri kendilerinden başka bir şeyle, bizim hâlâ ait olabileceğimizi hissettiğimiz bir şeyle yakınlık kurmadığı sürece, bizim için görsel bir haz kaynağı olmanın ötesine geçmezler.

Öte yandan, Tory'den Knocknarea'ya doğru kıyı boyunca güneye uzandığımızda Drumcliff köyünden, Ben Bulben'den aşağıya doğru Lissadell ve Innisfree yakınlarından geçeriz. Bu yerlerin hepsi şimdi hayal dünyamızda yaşar, hepsi bizde görsel olmakla kalmayan tepkiler uyandırır, hepsi bir şairin ve şiirinin ruhuyla doludur. İnançlarımız ya da siyasi eğilimlerimiz ne olursa olsun, bireysel duyarlığımız hangi kültür ya da altkültürün rengini taşıyor olursa olsun, hayal gücümüz adların uyarımına teslim olur, o yerle ilgili duygumuz yoğunlaşır, yalnızca coğrafi bir ülkenin değil, aynı zamanda bir zihin ülkesinin de sakinleri olduğumuzu hissederiz. Olabilecek en zengin görünümüyle yer duygumuzu oluşturan işte bu duygu, bu teslimiyettir; zihin ülkesine bilinç dışı yollardan rengini veren ister kulaktan kulağa devralınan bir ortak kültür, ister bilinçli olarak tadına varılan bir edebi kültür, isterse her ikisi birden olsun, coğrafi ülke ile zihin ülkesi arasındaki bu asude evliliktir.

Bu evlilik metaforu bizi araştırmamızda biraz daha ileri götürebilir. Çünkü evlilik yüzyıllar boyunca varlığını kutsalın alanında sürdürmüş, bugünse dünyevi alan içinde düşünülen, hatta bazen orada var kalabilen bir şey. Yer duygumuz, hatta yeri *duyumsama* biçimimiz için de geçerli bu. Yer duygumuz bir zamanlar az çok kutsaldı. Manzara bir ayini andırıyordu, işaretlerle doluydu, görülebilir gerçeklerin ötesinde bir gerçeklik sistemi ima ediyordu. Yalnızca otuz yıl önce ve Belfast'ın otuz mil uzağında, bu tür bir dünyayı, bize yadigâr kalmış böyle bir dünyayı fark ettim sanıyorum. İnsanların eski ilahi düzende yaşantıladığı gibi, yeri bir yadigâr olarak görme duygusunu bir ölçüde korumuş olabilirim bu sayede. Yürüyerek okula giderken, Mulholland yamaçlarından Beg Gölü'nü gördüm, ağaçların arasından Church Island'ın kulesi yükseliyordu. Church Island'da Eylül ayında Pazar günleri adaya bir gezi düzenlenirdi. Aziz Patrick'in orada dua ettiğine inanılıyordu, üstelik o kadar yoğun duygularla dua etmişti ki eski kilisenin avlusunda yerde bir taş dizlerinin şeklini almıştı. O taşın içinde biriken yağmur suyu tabii ki şifalıydı; taşın hemen arkasındaki çalı

da, insanların siğillerini ve yaralarını yıkarken kullandıkları çaputlarla donanmıştı. Bu güneşli günde, Beg Gölü'nün ardında yükselen Antrim tepelerinde, hemen fark edilen Slemish tümseğini, genç Patrick'in koyunlarını otlattığı dağı görebiliyordum. O efsane ve Aziz Patrick'in *Confessio*'da (İtiraf) kış ayazında uyanıp Hıristiyan Tanrı'sına dua edişini anlattığı dizelerde çınlayan çileci zafer duygusu, bu ikisi birlikte Slemish'e kendine has bir hale kazandırmıştı. Dahası, zihnin gözünde onu, evden okula giderken karşımızda gördüğümüz, halesini "Slieve Gallon Yamaçları" adlı İrlanda şarkısına borçlu olan daha büyük, daha yakındaki Slieve Gallon'dan da daha kudretli kılmıştı. Birgün Aughrim Tepesi'nde, okulla gölün arasında eski bir kılıç bulmuştu biri. Bizim gözümüzde bir Viking kılıcıydı bu, çünkü bu neredeyse efsanevi halkın bin yıl önce gemilerle Bann'a geldiğini biliyorduk. Öğretmenin odasındaki bir rafta da, Neagh Gölü'nün sularının hareketiyle taşlaşmış bir tahta parçası vardı.

Dünyaya sanki mucizevi ya da büyülü bir bakışın temeli vardı orada. Eski zaman bilgileri, boş inançlar, yarı pagan yarı Hıristiyan düşünce ve uygulamalardan oluşan eksilmiş bir yapının üzerinde yükseldiği bir temel. Yörede yetişen bitkilerin çoğunun dinsel bir gücü vardı; özellikle de sözcüğün* kökü *religare*'nin (sımsıkı bağlamak) çağrıştırdığı anlamda. Tek bir alıç bile bizi perilerin kudretli dünyasına bağlayabiliyordu. Babam ne zaman bu tür bir dikenli çalıyı kesse cezasız kalmazdı bu: At birden fırlayıp ayağını kırar, vurulması gerekirdi. Yeşil sazlar bizi Azize Brigit'in iyilikle dolu ruhuna bağlıyordu. Şubatın ilk günü, Brigit yortusunda kesilen sazlardan haçlar yapılır, bu haçlar yılın geri kalan bölümünde odaları ve müştemilatları süslerdi. Gerçekten de en sevdiğim, bir bakıma en esrarengiz anılarımdan biri, yaşlı komşumuz Annie Devlin'le ilgili olanıydı: Bir bakıma yerel bir kâhin olan Annie Devlin evin ortasında, yerde yeşil sazların arasında oturmuş saz örüyor, aynı zamanda hepimizi o ayinleştirilmiş hayatın örgüsüne katıyordu.

Sonra Mayıs yortusunda düğünçiçekleri ve gelincikler, sanki kendilerini bir ayine teslim etmiş gibi pencere eşiklerinde belirirdi. Mayıs ayı boyunca pagan tanrıça Bakire Meryem olur, yatak odalarında bulunan konsolların üstündeki sunağı için Mayıs çiçekleri toplanırdı. Böylece çuhaçiçekleri ve kırlangıç otları da bizi kutsalın parçası kılar, karşılığında onlar da kutsalın parçası olurlardı. Yaz sonu: Babam yakasına, hasadı kutlamak için turfanda mısırlardan örülmüş süsler takmış. Halloween zamanı: Şalgam, o tanıdık ve son derece gerçek kök, içindeki mum delikten karanlığa ışık saçarken, bir tür kötülük köküne dönüşürdü. İçerde, ocak başında ise eski zamanlardan konuşulurdu. İneklerin nazara geldiği, insanların keçi kılığına girmiş şeytanla karşılaştıkları, hava karardıktan sonra yolda şeytanın zincir şıkırtısını andıran sesini duydukları,

* Yazar burada "din" anlamına gelen *religion* sözcüğünün kökünden söz ediyor. (ç.n.)

karanlık yerlerde oynaşan ışıklarda şeytanı ya da bir kötü ruhu gördükleri zamanlar. Bütün bunları tek tek saymak bana keyif veriyor; bunun kendisi yerin gücünün bir işareti bence.

Ama kuşkusuz o yerde soluk alıp veren yalnızca eski din değildi. Daha yeni inanç biçimleri de farklı yörelerle yakından bağlantılıydı. Örneğin Hillhead'de kırmızı, beyaz, mavi bayrağın dalgalandığı direk, kutsal bir dağ kadar güçlü bir totemdi. Gael Atletler Birliği'nin bulunduğu yerin girişinde boy atmış yeşil kestane ağacı, üç renkli bayrağın Paskalya ya da spor bayramlarında yasalara meydan okurcasına dalgalandığı tepe olmaktan ötürü çok daha yeşil görünürdü. O güzelim çiçek hüsnüyusuf,* Orange'lı William'la, zamanı gelince uzun merdivenden yukarıya, kısa ipten aşağıya, cehenneme yolladığımız o kralla bağından ötürü hayal dünyamızda zan altında olduğu sürece, topraktan fışkırmış pırasaları ve bütün bahçeyi halı gibi kaplayan ravent yapraklarıyla Annie Devlin'in dal budak sarmış bereketli bahçesi, o doğal toprak bile en kötü inançlarımızın izini taşıyordu.

Bütün bunlar gerçekti, hepsi olağan döngünün parçası, hatta o döngünün kendisiydi. Ama bütün bunların günümüzde artık tanıdık bir edebi halesi var. Bugün böyle bir hale varsa eğer, ondokuzuncu yüzyıl sonunda kendi yerlerimizle ilgili birdenbire gelişen bir gurur sayesinde vardır kısmen. Yeni bir edebiyata, halk kültürüne yönelik yeni bir ilgiye, İrlanda dilini canlandırmayı amaçlayan bir harekete, genel olarak yerel bir geleneği kurma ya da yeniden kurma azmine yol açan bu yeni edinilmiş gururdan ötürü vardır. Çağın ruhunun giderek daha bilimsel ve dünyevi bir nitelik kazandığı bir dönemde, Sir James Frazer'ın *Golden Bough*'da (Altın Dal) eski inançların gizemini yok etmeye ve eski yerleri standartlaştırıp teşrih etmeye çalıştığı bir sırada, Yeats ve arkadaşları bilinçli bir kültür karşıtı hareket başlatarak perileri eski konumlarına geri döndürmeyi, dünyayı maddeci olmaktan çok büyüsel kılmayı, toplumla ilgili toplumsal ve siyasal yorumların yerine efsanevi ve edebi bir ırk tasarımı geçirmeyi deneyeceklerdi.

Uzun zamandır, Kelt Alacakaranlığı'na hoşgörüyle gülüp geçmek moda. Oysa unutulmamalı: Bu hareket kendi toprağımıza, kendi yerimize, kendi dilimize, İngilizce ve İrlandacaya duyduğumuz güveni keşfetmemizin başlangıcıydı. Şunu kabul etmemiz gerekir: Yeats'i, Londra edebiyat çevrelerinde geçerli estetik tarzların sunduğundan başka bir dil, başka bir imgelem aramaya götüren, kendi Sligo yörelerinin başkalığını hissetmiş olmasıydı.

Yeats'in ikili bir amacı vardı kuşkusuz. Bunlardan biri, İrlanda'da yaşayan insanları kendilerine ait bir dünyaya bağlayacak eski efsane ve halk inançları bü-

* Hüsnüyusuf çiçeğinin İngilizcesi "sweet William", Heaney bu yüzden hüsnüyusufla Orange'lı William arasında bir bağ kuruyor. (ç.n.)

tününü yeniden ortaya çıkarmaktı. Tıpkı daha önce sözünü ettiğim Ardee adında olduğu gibi: Bu ad eski efsaneyi, Ardee'de yaşayanların "ben kimim" ve "neredeyim" duygusuyla iç içe geçiriyordu. Bu bakımdan Yeats, Carson McCullars'ın şu sözünden pekâlâ övgüyle söz edebilirdi: Kim olduğunuzu bilmek için, kendinize ait bir yeriniz olmalı. Yeats'in ikinci amacıysa, yeniden ortaya çıkarılmış bu tarihsel yer duygusuna, yeni bir dizi çağrışım katmaktı; köklerini kendi bölgesinden alan, kendi dilini kullanan modern bir İrlanda edebiyatı İrlandalıların imgelemine girdiğinde ortaya çıkacak bir dizi çağrışım. Bu girişimdeki tipik an, Yeats'in Paris'teki bir otelde Synge'le karşılaşmasıydı. Yeats, bohem hayatın peşinde dekadans üslubuyla boğuşan Synge'i, Aran Adaları'ndaki yaşamı kabilenin dilinde ifade etmesi için batıya yolladı. İşte İngiliz dilinde yeni bir zihin ülkesinin, şairlerin zihinlerinde canlandırdıkları batının, trajik balıkçılar ve şairane köylülerle dolu batının ilk tohumları o an atılmış oldu.

Synge *The Tinker's Wedding*'in önsözünde, benim bu tartışmadaki kaygılarımla örtüşen bir deyim kullanmıştı. Şöyle yazıyordu: "Tiyatro, ciddi sorunları ele aldığı ölçüde değil, hayal gücümüzü canlı tutan o kolay tanımlanamayacak besini verdiği ölçüde ciddileşir." Bence bu besini yeterince almamızı sağlayan, İrlanda edebiyatındaki Yeniden-Doğuş'un katettiği yoldu; bu canlanmanın yaratıcı proteini ise büyük ölçüde yer duygusundan alınmıştı. Örneğin Yeats'in 1874'te, henüz yirmi dokuz yaşındayken kaleme aldığı bir incelemesinde şu kısa ama aydınlatıcı an var: "Herhangi bir sanat yapıtının tikel gereksinimlerimiz açısından değerini ancak bu sanat yapıtını ölçümüz ve rehberimiz olan anılarımızın hiyerarşisine yerleştirdiğimizde anlarız. Benimkilerin başında, çok önceye ait bir gece sahnesi var: Küçük bir gölün kıyısındayım, kulağıma sazların arasında esen rüzgârın sesi geliyor, mavi gökyüzünde uçan turnalarla ilgili bir Japon resmi, nihayet Homeros'tan birkaç dize." Yeats burada Mathew Arnold'ın "mihenk taşları" dediği şeyden, yaratıcı deneyimin doruklarından, "ölçümüz ve rehberimiz olan anılar"dan söz ediyor. Arnold'ın mihenk taşları bütün bir Avrupa şiirinden alınmış edebi mihenk taşlarıydı, ama bence Yeats'in anılar hiyerarşisinde ilk sırayı apaçık biçimde yerel, onun yerin ruhu anlayışıyla derinden bağlantılı bir deneyimin alması tipik ve anlamlıdır. O gece, sazların arasında esen rüzgâr onunla kalmıştı. Dahası, zihinsel iklimini o kadar etkilemişti ki dört yıl sonra yayımladığı şiir kitabı, İrlanda ikliminin duygularını İngiliz şiirine taşıyan ve o şiirin atmosferini değiştiren bu kitap adını o rüzgârdan aldı.

Bütün bunlara rağmen, belli bir yeri, belli bir yaşam tarzını tanımaktan, oraya ait olmaktan kaynaklanan bu beslenmenin yalnızca İrlandalılara özgü bir saplantı olmadığını anlamamız gerekir. Bir edebiyatla ortak bir dile sahip bir yöre arasındaki ilişki de İrlandalılara özgü değil. Şu doğru: Kuzeyde ve güneyde, tarihimizdeki kendine özgü çatlaklar yüzünden, ayrıca toprağa ve farklı dillere sahip olmanın sorunu özellikle acilleştirmesi yüzünden, gerçekten de bu

ülkede başka yerlerde olduğundan çok daha fazla sözünü ettik bunun. Ama Dante'nin pekâlâ bir yöre adamı olduğunu, ünlü şiirinin yürekten bağlanılmış yerler ve yer adlarıyla dolu olduğunu, cehennemin dolambaçlı ve karanlık yollarında ilerlerken lanetlenmiş arkadaşları ve düşmanları tarafından çoğu zaman görülmek yerine işitildiğini, onlar tarafından yerel dili sayesinde tanındığını ya da onları dilleri sayesinde tanıdığını hatırlamak hoşuma gidiyor. Burada İngiliz şiirindeki yer duygusundan da söz edebilir, bu şiirin bu bakımdan Tennyson ve Auden, Arnold ve John Clare, Edward Thomas ve Geoffrey Hill gibi birbirinden çok farklı yeteneklerle dolu olduğunu görebilirdik.

Şimdi yeniden kendi topraklarımıza dönmek, bu kez Monaghan'da ne bulabileceğimizi görmek istiyorum. Patrick Kavanagh'ın şiirlerinin konusu büyük ölçüde yüresiydi. Daha önce de söylediğim gibi* kendiyle kavgası kendiyle yöresi arasındaki kavgaydı; küçük tepelere bağlanmış, taşlı gri toprağı işlemiş, okuma yazma öncesi benlik ile "Esas gerçeğin sanat, müzik ve edebiyat olduğu/ Krallar şehri"ne özlem duyan okur yazar benlik arasındaki kavga. "Destan" adlı sonesi kendiyle ilgili bu gerçeği anlamasının, yöresel olanın derin önemini kabul edişinin şiiriydi. Yeats İrlanda'nın bölgelerini kutsarken bilinçli olarak kültürel, en geniş anlamıyla siyasi bir amaç güdüyordu; Kavanagh'ın ise böyle bir niyeti yoktu. Yeats büyük olasılıkla onu, William Allingham için söylediği gibi, ulusal değil yerel olarak adlandırırdı; Kavanagh ise kendini yöresel olarak adlandırmayı seçerdi. Her tür ulusal amaçtan, "bir tinsel varlık" olarak İrlanda'ya yönelik her tür inançtan vazgeçmişti Kavanagh. Buna rağmen, ironik bir biçimde, yapıtı İrlandalıların çoğunluğunu Yeats'de olan birçok şeyden çok daha dolaysız bir biçimde, çok daha yakından etkiler. Bunun Kavanagh'ı daha önemli bir yazar kıldığını söylemeyeceğim. Sadece şunu söylüyorum: Kavanagh'ın Monaghan'ın pek umut vaad etmeyen, gösterişsiz kırına olan bağlılığı ve o bölgenin otantik dilini kullanması, toprağa bağlı yaşamın belki de en belirleyici deneyim olduğu İrlanda'da çoğunluğa kendileriyle ilgili öyle bir imge sundu ki, bu imge o insanların kendileriyle ilgili duygularını, Synge'in yapıtının önsözünde sözünü ettiği ciddiyetle besleyebildi. Kavanagh'ın hayal gücümüz üzerindeki derin etkisi, onun etrafı çalılarla çevrilmiş o tanıdık okuluna bir zamanlar bizlerin de gitmiş olmasından kaynaklanır. Kavanagh otuz yılı aşkın bir süre Inniskeen'de küçük bir çiftçinin oğlu olarak yaşadı; panayırlarla, futbol maçlarıyla, kiliseye ve dansa giderek geçen bir yaşam. Komşularının temeldeki dindarlığını, uyanıklığını, kaba davranışlarını, kanlı canlı dilini paylaşıyordu. Onlarla kumar oynuyor, onlarla düşüp kalkıyordu. Toprak, sığır ve mısır alıp satıyordu. Bürün bunlara rağmen, kendini yöresinin dışsal örüntüle-

* Heaney burada, bu denemenin de içinde yer aldığı *Preoccupations* adlı kitabındaki "From Monaghan to the Great Canal" adlı yazısına gönderme yapıyor. (ç.n.)

rine eklerken, onu başkalarından ayıran bir duyarlık ve özlem vardı daima. Çünkü komünal bir yaşamın sesi olarak tanıdığımız bu şairin kendisiyle ilgili müthiş bireysel bir duygusu vardı. "Şair hiçbir zaman halktan biri değildir," diyordu *Self Portrait*'inde (Otoportre): "Bağlantısız ve mesafelidir; sıradan danslarla geçen bir yaşam ya da futbol muhabbeti ona göre değil. Bunlara katılabilir ama ait olamaz." Bu söyledikleri Kavanagh'ın yazdığı ilk önemli şiirin bir tefsiri gibidir; ona en yakın olan şeye olan uzaklığıyla ilgili bir şiirdir bu, ama aynı zamanda yukarıdan bakıyormuş gibi göründüğü sıradan danslarla geçen yaşamın ayrıntılarının sevgiyle anlatıldığı bir şiir.

Orada* "Inniskeen Yolu, Temmuz Akşamı"nın bir yer için yazılmış bir aşk şiiri olduğunu söylemiş, "blooming" (çiçeklenen) sıfatının aynı anda iki anlama birden açıldığını; sabırsızlığı ifade eden bir sözcük olarak yerel ve yöre ağzındaki anlamına, büyüme ve serpilmeyi kutsayan bir sözcük olarak ise taşıdığı edebi yüke bağlı kaldığını söylemiştim. İpince bir kök gibi Kavanagh'ın yöresinin tüm duyarlığına ulaşan bir başka ufak sözcükte de aynı güç vardır. İlk dizede "bisikletler ikişer üçer giderler ("the bicycles go by in twos and threes"). Yoksa daha standart bir İngilizce ifadede ya da yerde olduğu gibi "geçmezler" (pass by) ya da "geçip gitmezler" (go past). İşte bu küçük söyleyiş farkıyla Kavanagh burada anlatmaya çalıştığım şeye temas eder. Bir yere hayat veren kanın o çok ufak yarığın içine dolmasını sağlar. Dahası, "go by" ve "blooming" konuşurken kullanılan doğal sözcüklerdir; yoksa İrlanda dilinin Synge tarafından ayinselleştirilmesinde olduğu gibi, halk gibi konuşmanın ya da ayrı bir dilin işaretleri olsun diye konmamışlardır oraya. Inniskeen İngilizcesi seyirlik bir lehçe olarak değil, yazarın ana dili olarak kullanılmıştır ki bu da Kavanagh'la Yeniden-Doğuş yazarları arasındaki temel farklılığa işaret eder. Kavanagh'ın söyleyişinde ya da dünyasında programlanmış hiçbir şey yoktur. "Shancoduff" şiirinde grameri bozuk sığır tüccarı "Who owns them hungray hills?" (O aç tepelerin sahibi kim?) diye sorar; ama o konuşurken, şairin "those hills" yerine kullanılan "them hills"i ne özel bir çeşni gibi yücelttiğini ne de ona yukarıdan baktığını biliriz. Halkıyla göz hizasında karşı karşıya gelir şair: Onların bağrışlarını çalının öte yanından duyar, yoksa Synge'in Wicklow için yaptığı gibi, tavan arasındaki çatlaklardan değil.

"Duffy'nin 'Canın cehenneme!' diye bağırdığını duydum," diye anlatır Kavanagh "Destan"ında. Duffy'lerle McCabe'ler arasındaki kavganın sıradanlığı onu yine onların bütün o "çiçeklenen" kalabalığından sabırsızlanmasına yol açar:

* Heaney üst paragrafın sonunda ve burada yine "From Monagham to the Great Canal" adlı yazısını kastediyor. (ç.n.)

That was the year of the Munich bother. Which
Was more important? I inclined
To lose my faith in Ballyrush and Gortin
Till Homer's ghost came whispering to my mind.
He said: I made the Iliad from such
Local row. Gods make their own importance.

[Münih belasının yılıydı. Acaba
Hangisi daha önemli? Tam kaybedecekken
Ballyrush ile Gortin'e inancımı
Homeros'un ruhu gelip fısıldadı kulağıma.
Dedi ki: Ben de böyle bir mahalle kavgasından yazdım
İlyada'yı. Tanrıların önemi kendilerinden menkul.]

Bu örnekte, yöre ağzı yörenin ötesine uzanır. Avrupa tiyatrosu Munich, yöre diline ancak bir sıkıntı olarak çevrilebilir, sıkıntı haline gelir gelmez de bilinebilir olur; evdeki sıkıntıdan hiç de daha parlak olmayan bir şeydir artık. Tanrılar gibi dil de kendi önemini kendisi yaratır. Yer duygusu, Kavanagh'ın çok değer verdiği, hep olumlu bir anlam yüklediği bir sözcükle söylersek, her zaman bir "bakış açısı" içinde belli eder kendini. Kavanagh sıradan, gerçek, bilinir ve önemsiz olanı sevmiştir.

Yöreselcilik evrenseldir; temel olan şeylerle ilgilidir. Başka bir yere göç etmiş insanlar kökleriyle olan bağlarını sözde ulusal gazeteler aracılığıyla sürdürmez. Londra'da, Katolik kiliselerinin dışında, yerel İrlanda gazetelerine büyük bir talep var. St. Joseph Kilisesi'nin dışında Highgate Tepesi'nde tek başınayken koşup *Dundalk Democrat*'imi aldım; onu okurken doğup büyüdüğüm tarlalardaydım yeniden. Şimdi kendimi çözümlerken, yazdığım her şeyde bu sürekli tekrarlayan motifin, geriye gitme ihtiyacının olduğunu görüyorum... Yerel gazetelere dönüşümün nedeni bu. Kim ölmüş? Kim çiftliğini satmış?

Kavanagh'ın yöresiyle ilişkisini bir başka şairin kendi bölgesiyle ilişkisiyle karşılaştırırsam, bu ilişki belki biraz daha netleşebilir. Monaghan'ın kuzeyinde Tyrone yer alır; John Montague çoğu yapıtında kendini daha çok Tyrone'lu bir şair olarak ortaya koyar. Birkaç yıl önce *Irish Times*'a yolladığı bir denemede yöresiyle ilişkisi üzerine yazmış, yazının sonunda o yöreyle ilgili dişil bir imgeye yer vermişti, ama Kavanagh'ınkinden çok farklı bir imgedir bu. Yer duygusu üzerine şu ana kadar söylediklerimi çok destekler nitelikte olduğu için, bu parçadan uzunca bir alıntı yapmak istiyorum:

Bir ay önce, bir tepenin eteğine yatmış, İrlanda'nın en güzel manzaralarından birini seyrediyordum. Amerika'da şiirlerimi okuduğum kısa bir turneden yeni dönmüş, bir ay içinde, İrlanda'da tüm dönem ders vererek kazandığımdan fazla para kazanmıştım. Ama yolculuğumun hiçbir anında, sabah üniversitedeki işim bittikten sonra oku-

lun güneşli avlusunda yürürken ya da sıcak su havuzunda gevşerken bile o Mayıs günü, Sliabh Gullion yamaçlarında olduğu kadar mutlu olmamıştım.

Her şey o tarih öncesi zamansızlıktan payını almış gibiydi. Dağ yolunun kenarından aşağıya akan dere, Hag Gölü'nün karanlık parıltısına doğru tırmanırken etrafa dağılan koyunlar...

Knockmany adını düşünün. "Cnoc Maine", yani Erne Gölü'ne kadar giden Belgae'li Manaig'lerin ya da Menapii'lerin tepesi anlamına geliyor olabilir; çünkü komşu Fermanegh iline de adını bu halk vermiştir. Ama adın yerel çevirisi Ania'nın Koyu' dur; Ania ya da Aineya da Ano ise ana tanrıça Danu'dur; Boan ya da İyi Anne anlamına gelen Boyne Irmağı'nda da onun adı vardır. Pope bile ona tuhaf bir saygı duyar:

"Ve sen, sen büyük Anna..."

Bu yazdıklarım Robert Graves'in *White Goddess*'ını (Beyaz Tanrıça) andırmaya başladı, ama Knockmany'yle ilgili dilsel ve arkeolojik bulgular arasında olağanüstü bir özdeşlik söz konusu. Kaselerin üstündeki tuhaf desen ve dairelerin, kültü Suriye kaynaklı olan ana tanrıçanın gözleri ve memeleri olduğu söylenmiştir. Merhum O. G. S. Crawford'un erken dönem İrlanda dilini bildiğini sanmıyorum, ama göz-tanrıça kuramı sözünü ettiğim kökeni doğrular, çünkü aynı şekiller Boyne'daki Newgrange'da da vardır. Böylece en az İrlandalı olan yer adı, çağrışımlarıyla bir dünya örmüş olur.

Her ne kadar hem Montague hem de Kavanagh kendi bölgelerine dikkatle bakıp ona kulak verdilerse de, gözleri ve kulakları farklı şeyleri arar, farklı şeyleri seçer. Kavanagh'ın gözü bir kitaba eğilmeden önce toprağa eğilmeye alışıktır, Montague'de ise bunun tam tersinin söz konusu olduğunu hissederiz. Eğer Montague, örneğin Kavanagh'ın memleketinde doğmuş olsaydı, edebi topografyasında Ardee ve Kara Domuz Bendi önemli bir yer tutardı. Oysa Kavanagh bunlardan hiç söz etmez. Kavanagh'ın yer adları kişisel bir manzaranın sınırlarını çizmek üzere oradadır; tek bir insanın yaşantısını ifade ederler, kabileye özgü ya da etimolojik imalardan yoksundurlar. Mucker, Dundalk ya da Inniskeen adları, vurgulu ünsüzlerinden çıkan kıraç sesin ötesinde bir ürperti vermezler. Tanınan, sevilen şeylerin adlarıdır bunlar. "Kerr'in Eşeği" adlı, belli riskler taşıyan ama yine de ustaca kotarılmış şiirde kulağımıza gelen "butter" (tereyağı), "collar and reins" (hamut ve gemler), "bull-wire" (halat) ve "winkers" (göz siperlikleri) gibi başka sözcüklerle birlikte gerçek dünyaya aittirler:

We borrowed the loan of Kerr's big ass
To go to Dundalk with butter,
Brought him home the evening before the market
An exile that night in Mucker.

We heeled up the cart before the door,
We took the harness inside–
The straw-stuffed straddle, the broken breeching
With bits of bull-wire tied;

The winkers that had no choke-bank
The collar and the reins...
In Ealing Broadway, London Town
I name their several names

Until a name comes to life–
Morning, the silent bog,
And *the God of imagination* waking
In a Mucker fog.

[Ödünç aldık Kerr'in koca eşeğini
Dundalk'a tereyağı götürelim diye,
Pazardan önceki akşam geri getirdik
– Bir sürgündü Mucker'da o gece.

Arabayı kapıya yasladık,
İçeri aldık koşumları –
Samanla doldurulmuş semer, halat parçalarıyla
Tutturulmuş kopuk kaytanlar;

Bağsız göz siperlikleri,
Hamut ve gemler...
London Town'da, Ealing Broadway'de
Bir bir sayıyorum adlarını

Sonunda bir ad canlanıncaya kadar –
Sabah, kımıltısız bataklık,
Ve uyanıyor imgelemin Tanrısı
Bir Mucker sisinde.]

Kavanagh burada yer adlarını, kişisel bir manzaranın etrafını çeviren kazıklar olarak kullanır. Montague'nünkiler ise daha çok iskandil iplerine, eksilmiş bir ortak kültürün derinliklerini ölçmeye yarayan çubuklara benzer. Yalnızca onun kişisel yaşamını değil, aynı zamanda halkının, kendi mirasından yoksun bırakılmış, mülksüzleştirilmiş halkının tarihini akla getirir. Montague'nün yer adlarında en çok yankılanan, en çok sevilen, bu adların kabileyi ilgilendiren etimolojik imalarıdır.

Hem Kavanagh hem Montague, Daniel Corkery'nin aydınlatıcı deyişini değiştirerek söylersek, gizli bir Ulster'i keşfetmeye çalışırlar. Montague Corkery'nin gittiği yoldan gider, oysa Kavanagh oradan gitmez. Montague'nün yapıtında Kavanagh'ınkinde olmayan bir kültürel ve siyasal direniş ve onarım öğesi vardır. Montague'nün bölgesinin altında gizlenen her şeyden önce merkezinde dolmenin* bulunduğu pagan bir uygarlık, sonra da merkezinde Tullyhogue'daki O'Neill dikilitaşının bulunduğu Gael uygarlığıdır. Kuzey Avru-

pa'nın eski çağlara ait dişil dini, Montague'nun içinden baktığı merceği oluşturur; böylece manzara bir anıya, Tanrı'ya bağlılığa, sevilen bir anneye dönüşür. Bugün, baştan başa geçmişin rengini almıştır. Montague, komşularının dağlarında ve çiftliklerinde yürürken, kendini felaketten kurtulmuş biri, bir emanetçi, neredeyse tamamen kaybolmuş olanın taşıyıcısı ve koruyucusu olarak düşünebilir. Oysa Kavanagh başkalarının çiftliklerinde yürürken, kendini felaketten kurtulmuş biri olarak değil, başkasının mülküne tecavüz eden biri olarak düşünecektir. Duyarlığı kesin bir biçimde kendi zaman ve mekânına aittir; bölgesi de, bu bölgenin tarihinden çok, Kavanagh'ın bu tarih içindeki yaşamı kadar derindir. Onun imgeleminin altında pagan bir kraliçe yoktur; ulusa, mite ya da kabileye yönelik mistik bir inanç yoktur. Onun yerini çocukluğa özgü bir dindarlık; sabah duasının, "bugünün bütün dualarını, iş ve acılarını Senin İlahi Yüreğinin muradı için Meryem'in en saf ellerinden" İsa'ya sunan bu duanın dindarlığı almıştır. Bence bu duanın ruhu, çocuğun küçük ve tanıdık olana gösterdiği bu büyük dikkat, Kavanagh'ın bakışının temelini oluşturur. O bakışın temelinde, çocuğun şu dini inancı da vardır: Sevgi adına gerçekleştirildiği takdirde ne kadar küçük olursa olsun her eylem, Tanrı'nın gözünde bütün ihmal edilebilirliği, bütün gelişigüzel sessizliği içinde tarihi yapan büyük, gürültü koparan, altüst edici ve ünlü edimler kadar önemlidir. Şu iki şiiri karşılaştırın, eminim söylediklerim daha basit, daha açık hale gelecektir. Önce, Kavanagh'ın "Sıradan Yabani Çiçeklerle İlgili Bir Kitap Okumak Üzerine" adlı şiiri:

O the greater fleabane that grew at the back of the potato pit:
I often trampled looking for rabbit burrows!
The burnet saxifrage was there in profusion
And the autumn gentian–
I knew them all by eyesight long before I knew their names.
We were in love before we were introduced.

Let me not moralize or have remorse, for these names
Purify a corner of my mind;
I jump over them and rub them with my hands,
And a free moment appears brand new and spacious
Where I may live beyond the reach of desire.

[Ah o patates tarlasının ardında büyüyen pireotları:
Tavşan yuvaları ararken çiğneyip geçtiğim!
Her yeri kaplamış taşkıran çiçekleri

* Dolmen: Tarihöncesinden kalma, mezar oldukları sanılan, toprakta yan yana dizilmiş birkaç büyük yassı taşla bunların üstüne yatay olarak yerleştirilmiş büyük yassı taşlardan oluşan yapı. (ç.n.)

Ve güzün biten yılanotları–
Görür görmez seçerdim hepsini daha adlarını bile öğrenmemişken.
Tanıştırılmamızdan çok önce sevdalanmıştık birbirimize.

Ama ahlak dersi veremem ben, pişmanlık duyamam, bu adlar
Zihnimin bir köşesini arındırıyor çünkü;
Üstlerine atılıyor, ellerimle ovuşturuyorum onları,
Ve işte özgür bir an beliriyor, yepyeni ve geniş,
Arzunun pençesinden uzakta yaşayabilirim orada.]

Burada, kitabi bilgi silinir gider ve zihin gerçeği adlandırarak arınır. Hayal gücü okumanın etkisinden kurtulur ve Kavanagh'ın sıradan yerlerde tanıştığı sıradan ve alçakgönüllü manzaralarla kendini tazeler. Ama John Montague'nün yine tarlalardaki bitkileri, çalı-çitlerin arasında ve tarlanın sürülmemiş kısımlarındaki sıradan ve alçakgönüllü otları kutsayan şu şiiri her türden bilgiyi üstlenir. Şiir öğrenilmiş zekâdan arınmaz, tersine ona muhtaçtır. Orada, her şeyden önce Meryem'e edilen duanın yankısı vardır; sonra onun aracılığıyla Katolik Kilise'sinin bütün o muhteşem ayinlerine, ardında da eğreltiotunu, dalı ve çavlanı yücelten erken dönem İrlanda doğa şiiri anlayışına bir gönderme vardır. Onun da ardında, tepenin kıvrımlarının sevilenin güzelliğinin kıvrımları, tepenin hatlarının çocuklu bir kadının hatları olduğu düşüncesi vardır.

Hinge of silence
creak for us
Rose of darkness
unfold for us
Wood anemone
sway for us
Blue harebell
bend for us
Moist fern
unfurl for us
Springy moss
uphold us
Branch of pleasure
lean on us
Leaves of delight
murmur for us
Odorous wood
breathe on us
Ewening dews
pearl for us
Freshet of ease
flow for us

Secret waterfall
pour on us
Hidden cleft
speak to us
Portal of delight
inflame us
Hill of motherhood
wait for us
Gate of Birth
open for us

[Sessizliğin menteşesi
bizim için gıcırda
Karanlığın gülü
bizim için açıl
Yıldızlı numan çiçeği
bizim için salın
Mavi çançiçeği
bizim için eğil
Islak eğreltiotu
bizim için doğrul
Pınarın yosunu
destekle bizi
Haz dalı
bize doğru eğil
Sevinç yaprakları
bizim için mırıldanın
Kokulu odun
soluğunu ver bize
Akşamın çiy taneleri
bizim için incileşin
Gevşekliğin ırmağı
bizim için ak
Gizli çavlan
bizim için dökül
Gizlenmiş yarık
konuş bizimle
Hazzın kapısı
tutuştur bizi
Anneliğin tümseği
bizi bekle
Doğumun Kapısı
bizim için açıl]

Kavanagh'ın kendi yeriyle ilgili duygusu bir bağlantısızlık içerir, Montague'nünki ise bir bağlanma. Montague "ben kimim?" sorusunu sorduğunda, kendini bir tarihle, bir mirasla bağ kurmak zorunda hisseder. Kişisel bir kimlik öne sürmeden önce, ulusal bir kimlik ortaya koyar; işte bölgesi ve cemaati onu bu ulusal kimliğe götüren can simitidir. Kavanagh ise siyasi olsun kültürel olsun her türden milliyetçilik soyutlamasından uzak durur. Kendini bulabilmek için, kendini komünal olana bağlamak yerine onunla bağlarını koparır. Tercih ettiği birinci şahıs *biz* değil, *ben*'dir. "Şair hiçbir zaman halktan biri değildir. Sıradan danslarla geçen bir yaşam onun için değildir..." Oysa John Montague, o sıradan danslardan birinde çalınan kemanın sesini duyduğunda, orada pekâlâ kendi ideal kültürünün son seğrimesini görebilir, bu yüzden böyle bir yaşamın şair için sakatlayıcı değil, kuvvet verici bir olgu olduğunu düşünebilirdi.

Gene de, odakları ne kadar farklı olursa olsun, Kavanagh ve Montague'da ortak olan bir yan vardır: Onlara sabit bir nokta, bir bakış açısı kazandıran bir yer duygusu. Bu duygu meselesinin ne kadar önemli olduğunu, Robert Lloyd Praeger'in *The Way that I Went* (Gittiğim Yol) adlı kitabında Tyrone kırlarıyla ilgili anlattıklarını dinlediğimizde anlarız. Praeger'in yer duygusu, esas olarak yerin yer olmadığıdır:

> Şimdi hakkında yazmak isteyince, bunun tuhaf bir biçimde olumsuz bir yer olduğunu fark ediyorum. Büyüklüğüne ve yüzeydeki çeşitliliğine rağmen – Neagh Gölü'nden Donegal Körfezi'nin orada batı denizinden on mil içeriye uzanır– pek öne çıkan bir özelliği yok. Kuzeydoğu sınırında Sperrin Dağları var; bu dağlar şist ve kuvarsitten oluşmuş turbalıklarla kaplı geniş tepeleriyle 2 bin feet'ten yukarıya yükseliyor (Sawell tepesi, 2240 feet). Bu tepelerden daha önce de söz etmiştim: İrlanda'nın en az esin verici dağlarındandır bu tepeler; yalnız Derry tarafında bazı güzel vadiler var. Tyrone'la ilgili sözü edilebilecek yegâne göl Neagh Gölü; bundan da daha önce söz etmiştik: Bu göl, onbeş mil boyunca doğu sınırını oluşturur. Burada, bu büyük gölün ayırt edici özelliği olan geniş düz bir kumsal hakim; ayrıca körfezler, bir de Belfast'ta inşaatlarda kullanıldığından çok makbul olan iri taneli silisli kumdan alçak kum tepecikleri var. Yörede ufak bir kömür yatağının bulunması da insana küçük bir heyecan veriyor; kömür iyi kaliteli ama katmanlar yer hareketleri ile epey bozulmuş, maden damarları açılan faylarla kırılmış, bu da maden çıkarmayı zor ve pahalı hale getiriyor.

Tabii bu da öznel bir tepkidir: Tyrone'un "tuhaf bir biçimde olumsuz bir yer" olduğunu, Sperrinlerin "İrlanda'daki en az esin verici dağlar" olduğunu kim nesnel olarak söyleyebilir? Ufak kömür yatağının "küçük bir heyecan" yarattığı gibi bir yargıya (iflah olmaz bir cinas düşkünü dışında*) kim katılabilir? Praeger'in yer duygusunu ele veren ipucu, birkaç paragraf sonra Fermanagh'a

* Heaney burada İngilizcede okunuşu aynı olan, dolayısıyla da cinas oluşturan "minor" (küçük, önemsiz) ve "miner" (madenci) sözcüklerini kastediyor. (ç.n.)

geçip oranın "daha renkli ve birçok açıdan daha ilginç" olduğunu söylediğinde ortaya çıkar. Bakış açısı görsel ve jeolojiktir, Kavanagh'ınki gibi duygusal ve tanımlayıcı değil. Tyrone manzarası Praeger için, büyümenin ve kendini yer içinde ve yeniden orada düşünmenin getirdiği çağrışımlar tarafından kutsanmamıştır. Onun bakışını yöneten, estetiğin yasaları ve fiziksel coğrafya disiplinleridir; yoksa, Wordsworth'den aldığımız bir sözcükle söylersek, doğamızın temel yasaları, yani duygu yasaları değil. Aslında Wordsworth, duyguların ancak tek bir yerde, hiç ayrılınmamış ve çok sevilmiş bir yerde yaşamak sayesinde edinebileceği besini dile getiren ilk kişiydi belki de. Anlatısal şiiri "Michael"ın bir yerinde, Westmorland dağlarının onun çoban varoluşuna güzel bir fon oluşturmaktan çok daha öte bir şey olduğunu, nasıl da sıcak ve etkili olduğunu anlatır. Sözcüğün tam anlamıyla "etkili": Michael'ın ruhsal yaşamına bu dağlardan bir şeyler akar.* Bu Göller Bölgesi cansız taş değil, etkin doğadır, insanlaştırılmış ve insanlaştıran bir doğa:

And grossly that man errs, who should suppose
That the green valleys and the streams and rocks,
Were things indifferent to the Shepherd's thoughts.
Fields, where with cheerful spirits he had breathed
The common air; hills, which with vigorous step
He had so often climbed; which had impressed
So many incidents upon his mind
Of hardship, skill or courage, joy or fear;
Of the dumb animals,whom he had saved,
Had fed or sheltered, linking to such acts
The certainty of honourable gain;
Those fields, those hills –what could they less– had laid
Strong hold on his affections, were to him
A pleasurable feeling of blind love,
The pleasure which there is in life itself.

[Ve çok yanılmış olur, yeşil vadilerin ve ırmaklarla kayaların Çoban'ın düşüncelerine kayıtsız kaldığını sanan kişi. Neşeli bir ruhla ortak havayı içine çektiği kırlar; sıksık güçlü adımlarla tırmandığı tepeler ki sayısız izlenim bırakmıştır zihninde, zorlukla, ustalık ya da cesaretle, sevinç ya da korkuyla ilgili izlenimler; o kırlar ve tepeler ki, kurtardığı, beslediği ve barındırdığı dilsiz hayvanların anısını tıpkı bir kitap gibi korumuştur – bu davranışları onurlu kazancın kesinliğine de bağ-

* Yazar burada, İngilizcedeki *influential* (etkili) sözcüğünün kökenine gönderme yapıyor: *fluere* "akmak", *influere* "bir şeyin içine akmak" anlamına geliyor. (ç.n.)

layarak– ; o kırlar, o tepeler, Çoban'ın duygularını sımsıkı kavramıştır ve gözü kapalı bir aşkın hazzını tattırıyordur ona, yaşamın kendisi olan hazzı.]

Bir kişi ile yöresi arasındaki ilişkiye, yerin yüzeyinin zihnin sessiz derinliklerine kabul edilip onun üzerinde nasıl sabitleştirici bir etki yapabileceğine dair bu ılımlı anlayış, İrlanda'nın yörelerini yazan bir başka şaire götürüyor beni. John Hewitt'in şiirlerinin esin kaynağı, bazen şairin yöresinin ve oradaki kültürün okur yazarlığa dayalı bir tarihsel okumasıdır, bazense kırlarda yürürken nabzında atan okuma yazma öncesi mesajlar. Hewitt dünyaya bazen bir solcunun analitik ve dünyevi bakışıyla bakar, bazense "istilacıların soyundan gelen bir Ulsterlinin" sevgi dolu ve duygulu bakışıyla. 1943'te yazdığı "Conacre"* adlı uzun şiirinin bir bölümü bu açıdan çok anlamlıdır. Hewitt orada, şehirde geçen çocukluğuna ve siyasileşmiş zekâsına rağmen nasıl olup da atalardan kalma alışılmış kırsal dünyaya sığınma ihtiyacı hissettiğini anlamaya çalışır:

Why not then seize the virtue in my luck,
and make my theme the riveters who struck
the other day for solidarity,
or take a derrick simply as a tree
and praise a puddle that contains the sky
for the boots and wheels that clatter by?

[Öyleyse niçin geri çevireyim talihin bana sunduğunu,
geçen gün dayanışma grevine çıkan perçincilerden
niçin almıyayım şiirimin konusunu,
ya da düpedüz ağaç sayıp bir inşaat iskelesini
ve gelip geçen çizmeler ve tekerlekler adına
niçin övmeyeyim gökyüzünü veren bir su birikintisini?]

Ardından, şehir yaşamıyla ilgili, onu doğup büyüdüğü sokaklara bağlayan imgelerin kataloğunu oluşturur ve der ki:

These by sound and sight
Make up the world my heel and nostril know,
but not the world my pulses take for true.

... somehow these close imgages engage
the prompt impulses only, pity, humour, rage,
and leave the quiet depths unmeasured still;
whereas the heathered shoulder of a hill,

* *Conacre*: İrlanda'da toprağı küçük parçalara ayırıp her parçada tek bir ürün yetiştirilmek üzere kiraya verme sistemi. (ç.n.)

a quick cloud on the meadow, wind-lashed corn,
black wrinkled haws, grey tufted wool on thorn,
the high lark singing, the retreating sea–
these stab the heart with sharp humility
and prick like water on the thirsty wrist
in hill spring thrust, when hot sun splits the mist
among dark peatstacks on boggy plains,
such as lie high and black between the Glens,
or on the crown of Garron struck by sun
to emerald or rain wrapped. I have won,
by grace or by intention, to delight
that seems to match the colours mystics write
only in places far from kerb or street.

[Bu sesler ve görüntüler
tabanlarımın ve burun deliklerimin tanıdığı dünya,
ama nabzımın inandığı değil.

... bu yakın imgeler sadece en anlık tepkileri
–acıma, gülme, öfke– uyarıp da
sessiz derinliklere işlemiyorlar sanki;
oysa bir tepenin fundalıklarla kaplı omzu, bir bulutun
çayırdan hızla geçen gölgesi, rüzgârın kamçıladığı
başaklar, buruşuk siyah akdiken, dikenlere sarılmış
boz yün tutamları, tarlakuşunun şarkısı, çekilen deniz–
yüreğe keskin bir tevekkülle saplanıyor bunlar
ve soğuk su gibi kesiyor susamış bileği,
tepede baharın vuruşu, sıcak güneş sisi böldüğünde
kara kesek desteleriyle örtülü uzun ıslak düzlüklerde,
vadiler arasında öyle siyah ve yüksek uzayıp giden,
ya da güneşin bir anda zümrüte çevirdiği ya da yağmurun
sarmaladığı Garron'un doruğuna
benzeyen. Kazandım,
ama kaldırımların ve sokakların uzağında,
lütufla ya da çabayla, mistiklerin yazısının
renklerine uyan o sevinci.]

Gene de Hewitt, derinliklerdeki bu kımıldanmanın mistik sezgilerle aynı öğeyi barındıran "lütuf"lar olabileceğini kabul etmesine rağmen, aynı zamanda bir başka sözcük dağarcığına, bir başka anlama tarzına da sahiptir. Kıra olan bağlılığı, bir ülke fikrine olan bağlılığı içerir. Doğal çevreye sevgiyle bağlanması, onun tarihinin bir belirtisidir; ve o tarih, tıpkı Wordsworth'ün Michael'ı gibi, insan belleğinde ve insan çağrışımlarındaki genişleme sayesinde sahibi olduğu tarlaların yerlisi haline gelmiş istilacının tarihidir. "Koloni" adlı drama-

tik monoloğunun sonunda, hakkını talep eden bir gurur vardır. Bu gurur, Ulster topraklarının Gael kökenli olduğunu söyleyen, bu toprakları geri isteyen John Montague'nün yanlış olduğunu göstermez; ama inatçı kolonistin cevabını verir:

> We have rights drawn from the soil and sky;
> the use, the pace, the patient years of labour,
> the rain against the lips, the changing light,
> the heavy clay-sucked stride, have changed us;
> we would be strangers in the Capitol;
> this is our country also, no-where else;
> and we shall not be outcast on the world.
>
> [Topraktan ve gökyüzünden gelen haklarımız var;
> kullanım, bakım, yılların sabırlı emeği,
> dudaklara değen yağmur, değişen ışık,
> çamurun emdiği ağır adımlar, hepsi değiştirdi bizi;
> Capitol'de olsaydık yabancı kalırdık,
> bizim de ülkemiz burası, başka yer değil;
> olmayacağız bu dünyanın yurtsuzları.]

John Hewitt'in istilacı soyundan gelenlerin yaşadığı kimlik krizini dile getirdiği söylenmiştir. Oysa bu dizelerde adına ve içinden konuşulan kimlik eleştirel olmaktan çok temkinlidir. Antrim Vadilerinde şair kendini tıpkı kurgusal kolonisti gibi yerlilerle aynı mekânı paylaşan ama onlarla akraba olmayan biri olarak hisseder. Orada yaşayanların yerlerine kutsal bakışlarını sever ama "yaşlı büyü ağacının cazibesi" dediği şeyi tam olarak paylaşamaz. Hewitt bölgesine yerin ruhunu temsil eden bir mitolojik kraliçe figürü aracılığıyla değil, tarihsel bir kralın verdiği berat aracılığıyla bağlıdır. Bakışı iki odaklıdır; Montague' nünkü gibi tek gözlü değil. Montague'nün bakışı kendini arkeolojik olan üstüne kurduğunda, Knockmany Dolmen üzerine, yani ada geleneği üzerine kurar. Hewitt ilkel simgesini aradığında, o da bunu eski çağların taş anıtlarında arar ama "bir yer" arayışının yöneldiği yer, "bir yerde, kayalık bir yamaçta kırılmış, taşlardan bir halka"dır ve Hewitt'in notu bize bir yerin iki yerin kırılmasından oluştuğunu söyler. "'Taşlardan bir halka': Benim için bunun arketipi, Antrim' deki Glenaan'da bulunan 'Ossian'ın Mezarı'nın anısıyla iç içe geçmiş, Oxfordshire sınırındaki Rollright Taşlarıdır." Oxfordshire ve Antrim, John Donne'ın özgün ve etkin fiiliyle birbirlerini "karşılıklı olarak körelten" iki ayrı bağlılık, iki ruhtur. John Hewitt nerede durduğunun farkındadır ve bu duruşunu alırken kendisini izleyebilir. Uygarlaşmış zihnine damgasını vuran İngilizlere özgü bir siyasi, edebi ve dini gelenektir; içgüdülerini, gözünü ve kulağını eğitense Ulster manzarası. Hewitt her ne kadar kendini zekâ merdivenleriyle bir plat-

forma ve siyasete yükseltebilirse de, şiirin başlayıp bittiği yer içgüdülerin eskici dükkânıdır.

Burada ele aldığım şairlerin yer duygularının fiziksel olduğu söylenebilir, ama son olarak yer duygularının metafizik olduğu söylenebilecek daha genç üç şairden söz etmek istiyorum kısaca. Yer, Derek Mahon, Michael Longley ve Paul Muldoon'un yapıtlarında, komünal bir durumu temsil etmekten önce kişisel bir dramı simgeler. Mahon'un kasvetli Glengormley'si, hatta ondan daha da kasvetli Kuzey Antrim'i, Longley'nin zengin bir bitki örtüsüne sahip batı İrlandası ve geçmiş özlemiyle anlattığı rengi atmış yeşil bitkileri, Muldoon'ın akarsularla dolu, elmalarla bezeli Armagh'ı: Kavanagh'ın Monaghan'ı ya da Montague'nün Tyrone'u ya da John Hewitt'in yamaç ve vadilerinde olduğu gibi kanıtlanması ya da haklılığının gösterilmesi gerekmeyen yerlerdir hepsi. Şaire hizmet etmek üzere vardırlar, yoksa şair onlara hizmet etsin diye değil. Bu şairlerin hiçbiri kendini yerin mitolojisine teslim etmez, tersine her yeri kendi özel mitolojisinde bir öğe olmaya razı eder. Gerçek yaşamlarında şimdi bu adada yaşıyor oldukları için mağdur olabilirler, ama sanatları yırtıcı koşullara karşı koyacak bir oyun tarzıdır. Muldoon'un iğneleyici ve lirik nüktesi, Longley'nin aşk sözcükleri, Mahon'un düşsel kimsesizliği kişisel şiirsel yeteneklerdir. Ama nasıl genç Yeats bir zamanlar "genel bir mit ve simge örüntüsüne daima kişisel bir duygu katmaya çalışmış"sa, bu şairler de kendilerinin ve bizlerin tanıdığı yerlerin etrafına, kendilerinin ve bizlerin paylaştığı bir dille bireysel duygularını katmışlardır. Onlar, yere kutsal bir bakışın neredeyse tamamen yok edildiği bir dünyada, sanatlarıyla bize, Michael Longley'nin "kendimiz için icat ettiğimiz ayinler" dediği şeyi sunarlar.

Artık masum, artık yalnızca bir yörenin sakinleri değiliz. Paskalya tatilinde çatıdan aşağıya yumurta yuvarlamak yerine Paris'e gidiyoruz. "Marengo usulu tavuk! Moy'dan gelen uzak bir çağrı bu," diyor Paul Muldoon, mimarlık tarihiyle yüklü dizesiyle. Gene de doğamızın o temel yasaları hâlâ iş başında. Bir yerin sakinleriyiz; adlandırıyor, seviyor, ev kuruyor, tarihimizi arıyoruz. Duyarlıklarımızın tarihini ararken, nasıl Profesör J.C. Beckett genel olarak İrlanda tarihiyle ilgili olarak eminse, ben de şundan eminim: Sürekliliği, Beckett'in sabit öğe dediği şeyde, toprağın kendisinde aramalıyız.

Çeviren: Nurdan Gürbilek
Şiir çevirileri: Orhan Koçak